

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija
Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

K.Valdemāra ielā 157, Rīgā, LV – 1013 ♦ tālr. (+371)7388624 ♦ fakss (+371)7388634 ♦ e-pasts: tpkc@apollo.lv

**Apdrošināšanas akciju sabiedrībai
„BTA”**Reģ. Nr.40003159840
K.Valdemāra ielā 63
Rīgā, LV – 1142**LĒMUMS
par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem
līguma noteikumiem**

2006.gada 14.decembrī

Nr.41-lg

Patērētāju tiesību aizsardzības centrā (turpmāk – *PTAC*) 2006.gada 17.oktobrī saņemts (...) 2006.gada 14.oktobra iesniegums (turpmāk – *Iesniegums*) par patērētāju tiesību pārkāpumiem, kas saistīti ar starp Jums un SIA „BTA” (turpmāk – *Sabiedrība*) 2004.gada 2.augustā noslēgto Sauszemes transporta līdzekļu apdrošināšanas polises Nr.065341 (turpmāk – *Līgums*) 11.3.punktā paredzēto strīdu risināšanu Eiropas Šķīrējtiesā.

PTAC, izskatot lietā esošos materiālus, **konstatē**:

1. 2004.gada 2.augustā (...), slēdzot līzings līgumu, starp *Sabiedrību* un (...) tika noslēgts *Līgums* par automašīnas „Mitsubishi Eclipse” apdrošināšanu, kurā norādīts, ka *Sabiedrības* noteikumi Nr.4E (turpmāk – *Noteikumi*) ir *Līguma* neatņemama sastāvdaļa.

2. 2004.gada 1.decembrī iestājās apdrošināšanas gadījums – Rīgā, pie Gogoļa ielas nama Nr.3 notika ceļu satiksmes negadījums, kurā bojājumi tika nodarīti (...) piederošajai automašīnai.

3. 2005.gada 2.decembrī (...) griezies Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā ar prasību pret *Sabiedrību* par apdrošināšanas atlīdzības LVL 420,90 apmērā un tiesāšanās izdevumu piedziņu, jo *Sabiedrība* neapmaksā visus (...) radušos zaudējumus. Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2006.gada 12.jūnija lēmumu izbeigta tiesvedība civillietā (...) prasībā pret *Sabiedrību* par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu. Tāpat ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2006.gada 31.augusta lēmumu atstāts negrozīts Rīgas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2006.gada 12.jūnija lēmums.

4. (...) *Iesniegumā* norādīts, ka, noslēdzot *Līgumu*, *Sabiedrības* apdrošināšanas aģents neinformēja (...) par *Līgumā* paredzēto strīdu risināšanu Eiropas Šķīrējtiesā, ne atsevišķi *Līguma* noteikumu punkti, ne *Līgums* kopumā netika apspriesti, jo *Līgums* bija izdrukāts jau iepriekš, līdz ar to (...) nebija iespējams ietekmēt vai mainīt *Līguma* noteikumus. Tāpat *Iesniegumā* norādīts, ka *Līguma* noteikumi ir tik sīkā šifrā, ka tas ir grūti izlasāms, kā arī *Līguma* teksts nodrukāts latviešu valodā, kuru (...) nepazīna, ko negodīgi izmantoja *Sabiedrības* apdrošināšanas aģents. *Iesniegumā* arī norādīts, ka

satiksmes negadījuma rezultātā radušies zaudējumi atbilstoši *Līgumam* bija jāsedz *Sabiedrībai*, bet *Sabiedrība* atteica (...) izmaksāt apdrošināšanas kompensāciju, kā rezultātā radās strīds. Tāpat (...) *Iesniegumā* norādīts, ka apelācijas instances tiesa neņēma vērā pat tādu argumentu, ka *Līgumu Sabiedrība* nomainīja pret citu līgumu – polise sēr.57-03 Nr.00065341 – ar citiem noteikumiem, kurus (...) neparakstīja, atstāja tiesas lēmumu bez izmaiņām un pieņēma lēmumu.

5. 2006.gada 31.oktobrī *PTAC* nosūtīja *Sabiedrībai* vēstuli Nr.8-05/6936-K-1368, pieprasot *Sabiedrībai* iesniegt rakstveida skaidrojumu par *Iesniegumā* minēto, kā arī par *Līguma* 11.3.punkta noteikumu atbilstību *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* (turpmāk – *PTAL*) noteikumiem.

6. 2006.gada 13.novembrī *PTAC* saņemts *Sabiedrības* 2006.gada 8.novembra paskaidrojums Nr.01-7832 par (...) iesniegumu (turpmāk – *Paskaidrojums*), kurā norādīts, ka:

1) ievērojot normatīvo aktu prasības, pirms apdrošināšanas līgumu noslēgšanas *Sabiedrība* vienmēr apspriež ar klientiem apdrošināšanas līguma noteikumus. Ja klients nepiekrīt strīdu izšķiršanai šķīrējtiesā, tad tiek veikta attiecīga atruna līguma īpašajos nosacījumos;

2) *Līguma* noslēgšana bez atrunas īpašajos nosacījumos par citādu strīdu izšķiršanas kārtību apliecina, ka šķīrējtiesas atruna ir tikusi apspriesta un (...) ir piekritis tās iekļaušanai līguma noteikumos;

3) to, ka *Līguma* noteikumi starp (...) un *Sabiedrību* tika apspriesti, apstiprina arī paraksts polisē par to, ka ar Noteikumu Nr.4E saturu viņš ir iepazīstināts un saņēmis tos bukleta veidā.

Izskatot lietā esošos materiālus, *PTAC* secina, ka (...) (turpmāk – *Patērētājs*) ir uzskatāms par patērētāju *PTAL* 1.panta 3.punkta izpratnē, līdz ar to noslēgtajam *Līgumam* ir jāatbilst patērētāju tiesību aizsardzību reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem. Tādējādi, ņemot vērā to, ka *Iesniegumā* ir sniegta informācija par netaisnīga līguma noteikuma ietveršanu starp *Patērētāju* un *Sabiedrību* noslēgtajā *Līgumā* un lūgts atzīt par spēkā neesošu *Līguma* 11.3.punkta noteikumu par strīdu izšķiršanu Eiropas Šķīrējtiesā, pamatojoties uz *PTAL* 25.panta ceturtās daļas 6.punkta noteikumos paredzēto *PTAC* pienākumu uzraudzīt patērētāju tiesību ievērošanu līgumos, kurus patērētājs slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem un pakalpojumu sniedzējiem, *PTAC* ir izvērtējis *Līguma* 11.3.punkta atbilstību *PTAL* prasībām:

Saskaņā ar *PTAL* 6.panta pirmo daļu „*Ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs nedrīkst piedāvāt tādus līguma noteikumus, kas ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem.*” Saskaņā ar *PTAL* 3.panta 2.punktu *patērētāju tiesības ir pārkāptas, ja nav ievērots līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi.*

Lai konstatētu, vai attiecīgais līguma noteikums ir apspriests, ir jāņem vērā *PTAL* 6.panta piektajā un septītajā daļā noteiktais. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta piektajā daļā teikto „*līguma noteikums vienmēr ir uzskatāms par savstarpēji neapspriestu, ja līgums sastādīts iepriekš un patērētājam nav bijis iespējams ietekmēt attiecīgā līguma noteikumus*”. Arī Eiropas Kopienų 1993.gada 5.aprīļa direktīvas Nr. 93/13/ECC *Par netaisnīgiem līguma noteikumiem patērētāju līgumos* (kuras normas ir iekļautas *PTAL*) 3.panta otrajā daļā teikts, ka nosacījums vienmēr uzskatāms par neapspriestu, ja tas ir

bijis sagatavots jau iepriekš un patērētājam līdz ar to nav bijusi iespēja ietekmēt šā nosacījuma saturu, īpaši tas ir iepriekš formulētu tipveida līgumu kontekstā.

Savukārt *PTAL* 6.panta septītā daļa nosaka, ka „*ja ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs apgalvo, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju, viņa pienākums ir to pierādīt*”. *PTAC* norāda, ka *PTAL* izpratnē pat skaidri izteikts patērētāja apliecinājums, ka viņš ir iepazīstināts ar līguma standartnoteikumiem un vienojies par tiem, neizslēdz direktīvas piemērošanu (skat. Zadraks G. Netaisnīgu noteikumu direktīvas reforma. Likums un Tiesības, 2005., 4).

Par apspriestiem līguma noteikumiem uzskatāmi līguma noteikumi, par kuriem līgumslēdzēji, savstarpēji apspriežoties (savstarpēji apmainoties viedokļiem), ir vienojušies. Līdz ar to parakstīts līgums pats par sevi nav pietiekams pierādījums tam, ka līgumslēdzēji savstarpēji apsprieda katru līguma noteikumu atsevišķi. Teorētiska iespēja apspriest katru līguma noteikumu atsevišķi nepierāda, ka tā konkrētajā gadījumā ir notikusi (skat., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 7.marta spriedumu lietā Nr.C30519003 motīvu daļas 14.punktu). Ja apspriešana ir formāla (piemēram, personas paraksts līgumā), tad to nedrīkstētu pieņemt kā apspriešanu *PTAL* izpratnē.

No lietā esošajiem materiāliem *PTAC* secina, ka *Patērētājam* parakstīšanai ticis iesniegts standarta līgums, ko apliecina *Patērētāja* 2006.gada 14.oktobra *Iesniegumā* norādītais, ka ne atsevišķi *Līguma* noteikumu punkti, ne *Līgums* kopumā netika apspriesti, jo *Līgums* bija izdrukāts jau iepriekš, līdz ar to *Patērētājam* nebija iespējams ietekmēt vai mainīt *Līguma* noteikumus. Lai arī *Līgumu* ar *Sabiedrību Patērētājs* ir parakstījis, tomēr *PTAL* ir paredzēti izņēmumi no vispārējiem līgumu noslēgšanas noteikumiem: netaisnīgs līguma noteikums var tikt atcelts, ja tas nav ticis apspriests. Tikai līguma parakstīšana no patērētāja puses un informētība par līguma saturu nav uzskatāma par apspriešanu.

Attiecībā uz *Sabiedrības* 2006.gada 8.novembra *Paskaidrojumā* izteikto apgalvojumu, ka „*Līguma noteikumi starp Patērētāju un Sabiedrību tika apspriesti, apstiprina arī Patērētāja paraksts polisē par to, ka ar Noteikumu Nr.4E saturu viņš ir iepazīstināts un saņēmis tos bukleta veidā*” *PTAC* norāda, ka atbilstoši *Administratīvā procesa likuma* (turpmāk – *APL*) 161.panta pirmās daļas noteikumiem „*Administratīvā procesa dalībnieka paskaidrojumi, kas satur ziņas par faktiem, uz kuriem pamatoti viņa prasījumi vai iebildumi, atzīstami par pierādījumiem, ja tos apstiprina citi pārbaudīti un novērtēti pierādījumi.*” Konkrētajā gadījumā *Sabiedrība PTAC* nav iesniegusi pierādījumus faktam, ka visi *Līguma* noteikumi (t.sk., *Līguma* 11.3.punkta noteikumi par strīdu izskatīšanu Eiropas Šķīrējtiesā) ir tikuši ar *Patērētāju* apspriesti. *PTAC* norāda, ka saskaņā ar *PTAL* 6.panta sestās daļas noteikumiem, ja ir apspriesti līguma atsevišķi noteikumi vai atsevišķu noteikumu attiecīgi aspekti, tad nevar uzskatīt, ka savstarpēji apspriesti ir arī pārējie līguma noteikumi. Tādējādi par pierādījumu *Līguma* apspriešanas faktam nevar kalpot *Patērētāja* paraksts uz *Līguma*.

Tāpat *PTAC* norāda, ka *PTAL* regulējums attiecībā uz netaisnīgiem līguma noteikumiem ir iekļauts, lai nepieļautu, ka kāda no līgumslēdzēju pusēm piespiestu otru pusi noslēgt līgumu, kura noteikumi atbilst tikai vienas līgumslēdzēju puses interesēm, otrai pusei atņemot tai nozīmīgas tiesības, tādējādi skarot patērētāju intereses. *PTAL* 6.panta trešā daļa nosaka, ka „*līguma noteikums, kuru līgumslēdzējas puses savstarpēji nav apspriedušas, ir netaisnīgs, ja tas pretēji labticīguma prasībām*

rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam”.

Vadoties no minētā, PTAC uzskata, ka starp *Sabiedrību* un *Patērētāju* noslēgtais *Līgums* atzīstams par tipveida līgumu, kas sastādīts iepriekš, un šādi līguma noteikumi saskaņā ar *PTAL* 6.panta piekto daļu vienmēr uzskatāmi par savstarpēji neapspriestiem.

Līguma 11.3.punkts paredz, ka “*Jebkurš strīds, domstarpība vai prasība, ko cels Apdrošinātājs, Apdrošinājuma ņēmējs vai Apdrošinātais (atlīdzības saņēmējs) , kas izriet no apdrošināšanas līguma (polises un apdrošināšanas noteikumiem), kas skar to vai tā pārkāpumu, izbeigšanu vai spēkā neesamību, tiks galīgi izšķirts Eiropas Šķīrējtiesā, Rīgā; saskaņā ar tās Reglamentu, latviešu valodā, 1 (viena) šķīrējtiesneša sastāvā, ko iecēlis šķīrējtiesas prezidijs un piemērojot Latvijas Republikā spēkā esošo likumdošanu, bet, ja Apdrošinātais vai Apdrošinājuma ņēmējs ir valsts vai pašvaldības iestāde, tad visi strīdi, kas tiek risināti sarunu ceļā un ja savstarpēja vienošanās netiek panākta, tad strīds tiek nodots izskatīšanai tiesā LR likumdošanā paredzētajā kārtībā”.*

PTAC norāda, ka šis *Līguma* noteikums ir netaisnīgs līguma noteikums, jo saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 7.punkta noteikumiem par netaisnīgiem līguma noteikumiem uzskatāmi noteikumi, kas “*izslēdz vai kavē patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā, paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā”.* No konkrētās tiesību normas izriet, ka jebkurš līguma noteikums, kas kavē patērētāju izmantot iepriekš minētās tiesības, ir uzskatāms par netaisnīgu. Tā kā *Līguma* 11.3.punkts paredz strīdu izskatīšanu **tikai** Eiropas Šķīrējtiesā, izslēdzot *Patērētāja* tiesības vērsties vispārējā tiesā, tad minētais līguma noteikums ir uzskatāms par netaisnīgu līguma noteikumu un ir atzīstams par spēkā neesošu. PTAC norāda, ka arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2006.gada 7.marta spriedumā lietā Nr.C30519003 ir atzinis, ka šķīrējtiesas klauzula ar patērētāju noslēgtā līgumā uzskatāma par netaisnīgu līguma noteikumu, ja konkrētais līguma noteikums atbilst *PTAL* 6.pantā noteiktajām netaisnīga līguma noteikuma pazīmēm.

Arī Satversmes tiesa 2005.gada 17.janvāra spriedumā Lietā Nr.2004-10-01 9.3.2.rindkopā ir atzinusi, ka patērētāju tiesības paredz īpašus ierobežojumus šķīrējtiesas līguma noslēgšanai. Satversmes tiesa minētajā spriedumā arī norādījusi uz to, ka „*arī šķīrējtiesām pēc savas iniciatīvas jāizvērtē patērētāju līgumā iekļautās šķīrējtiesas klauzulas spēkā esamība. Taisījušas spriedumu, kas valsts tiesās izrādītos neizpildāms, tās var kļūt atbildīgas pret lietas dalībniekiem par lieka procesa veikšanu”.* Tāpat profesors K. Torgāns ir norādījis, ka: „*ļaujot bez ceremonijām patērētājam uzspiest vienu šķīrējtiesnesi un ar to viņam atņemt iespēju uz lietas izskatīšanu tiesā, tiek pārkāpts Patērētāju tiesību aizsardzības likums” (K. Torgāns. Šķīrējtiesas Latvijā: vajadzīgas radikālas pārmaiņas. Jurista Vārds, 11.01.2005.). K. Torgāns skaidrojis, ka šķīrējtiesas process galvenokārt ir domāts strīdu izskatīšanai starp komersantiem, kas noteikts arī UNCITRAL noteikumos (United Nation Comission On International Trade Rule, Arbitrion rules, Genaral Assembly Resolution 31/98), kas pārņemti daudzu Latvijas šķīrējtiesu reglamentos.*

Saskaņā ar *PTAL* 3.panta 2.punkta noteikumiem patērētāja tiesības ir pārkāptas, ja nav ievērots līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi. Ņemot vērā iepriekš minēto, *Līguma* 11.3.punkts saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 7.punktu vērtējams kā netaisnīgs līguma noteikums, jo paredz iespēju

strīdu izskatīšanai tikai šķīrējtiesā – Eiropas Šķīrējtiesā, kas rada situāciju, ka *Patērētājam* tiek izslēgtas tiesības vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, *PTAC* saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 65.panta pirmās daļas, *PTAL* 3.panta 2.punktu, 5.panta otrās daļas 5.punktu, 6.panta pirmo un ceturto daļu, 6.panta trešās daļas 1. un 7.punktu, piekto, sesto un septīto daļu un, pamatojoties uz *PTAL* 25.panta ceturtais daļas 4. un 6.punktu un astotās daļas 1.punktu, desmito daļu, **uzdod Apdrošināšanas akciju sabiedrībai „BTA”**:

- 1) pārtraukt pildīt netaisnīgo *Līguma* 11.3.punkta noteikumu ar patērētāju (...);
- 2) pārtraukt pildīt ar citiem patērētājiem noslēgtajos līgumos tāda paša satura līguma noteikumus kā *Līguma* 11.3.punktā ietvertais līguma noteikums, kurus *Sabiedrība* un patērētājs nav atsevišķi apsprieduši;
- 3) mēneša laikā no lēmuma spēkā stāšanās dienas grozīt tāda paša satura līguma noteikumus kā *Līguma* 11.3.punktā ietvertais līguma noteikums patērētājiem piedāvātajos līguma projektos;
- 4) sniegt informāciju *PTAC* par administratīvā akta izpildi pirms administratīvā akta lemjošajā daļā noteiktā izpildes termiņa beigām atbilstoši *PTAL* 25.panta desmitās daļas noteikumiem.

Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 70.panta pirmo daļu, 76.panta pirmo daļu un otro daļu, 79.panta pirmo daļu un *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* 25.panta pirmo daļu šo administratīvo aktu adresāti var apstrīdēt Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijā viena mēneša laikā kopš tā paziņošanas adresātiem, iesniedzot iesniegumu *Patērētāju tiesību aizsardzības centrā*, Rīgā, K.Valdemāra ielā 157.

Direktore

(paraksts)

B.Vītoliņa

(zīmogs)

IZRAKSTS PAREIZS